

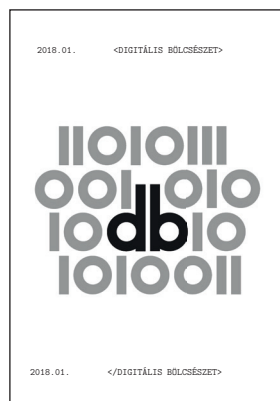
Új módszerek, ismerős problémák

Digitális Bölcsészet. 1. (2018) 1. sz. 246.

Webarchiválás, virtuális tárlatvezetés, digitális filológia. Néhány kulcsszó az elmúlt évtizedek bölcsészettudományi tevékenységének határterületeiről. Miközben egyes vélemények szkepszisnek adnak hangot a digitális technológia alkalmazhatóságával kapcsolatban, évtizedek óta új szakterületeken, kutatócsoportokban és projektek során folyik a munka világszerte, hogy sikerüljön hatékonyan, valamint szakszerűen kihasználni a számítógép adta lehetőségeket a bölcsészettudományok keretei közt. A *Digitális Bölcsészet* folyóirat nemcsak ezeknek az örömteli módon Magyarországon is folyó kutatásoknak kíván bemutatási lehetőséget kínálni, de a digitális bölcsészet előtt

álló kihívásokról folyó diskurzus befolyásolására is aktívan törekszik. Amint azt Prószyák Gábor előszavában megjegyzi, ezeknek a diskurzusoknak központi kérdése kell legyen, hogy a kutatók megtalálják az egyensúlyt a digitális módszerek alkalmazása, valamint azok szükségessége között. A nyelvtechnológián, történelmen, muzeológián, régészeten, néprajzon és zenetudományon keresztül integrálhatók az informatikai lehetőségek, anélkül, hogy a kutatás tárgyát vagy magát a bölcsészettudományi nézőpontot alárendeljék a technicizált megközelítésnek. Andrew Prescott bevezetőjében a digitális bölcsészet magyarországi hagyományainak vázolója mellett az etikai megfontolásokat hangsúlyozza, részben a technológiai fejlődés, részben annak gyümölcsei kapcsán. A humanitások feladatának tekintti, hogy kidolgozásra kerüljön egy olyan keretrendszer, amely kellő morális háttérrel biztosít az ilyen téren történő kutatásoknak.

Két olyan felvetést kapunk mindjárt a bevezető gondolatok között, amelyek önmagukban megtölthetnének egy lapszámot, a megjelentetett tanulmányokban részben reflektálatlanok is maradnak, problémafelvetések szintjén vizsgolt a továbbiakban is izgalmas kérdésekkel találkozhatunk. Idekapcsolható Sennyey Pongrácz írása, amelyben a digitális bölcsészetet övező vitás kérdéseket felsorolva elsőként azt mutatja be, milyen nehéz meghúzni a határt a számítógépet használó vagy alkalmazó kutató között. Kitér a legfontosabb módszertani problémákra – a skálázhatóság nehézségei, rendelkezésre áll-e a kritikus adatmennyiség, a kvantitatív nézőpont buktatói –, illetve azokra a gondolkodásmódbeli kihívásokra, amelyekkel az algoritmusok használatán alapuló újfajta strukturalizmus művelői szembesülnek. A digitális bölcsészet kritériumai között említi, hogy a módszertant csak megfelelően digitalizálható és digitalizált, elégséges mennyiségű forrásanyagon lehet alkalmazni, amely megfelelően strukturált, szegmentált

és metaadatolt. Kizárólag azok az esetek tartoznak ide, amelyeknél teljesül, hogy a digitális feldolgozás valóban érdemben új megközelítést jelent. Végül az automatizálhatóság is lényeges szempont, a feldolgozási folyamatot ténylegesen algoritmusok kell, hogy végezzék, a megfelelő minőségű programok fejlesztésénél pedig nagyon fontos, hogy interdiszciplináris együttműködés valósuljon meg. Értelmezésében a tudományterület fennmaradásának záloga is ez, nevezetesen, hogy sikerül-e kialakítani és fenntartani az együttműködést a *big data* feldolgozásával és a programozással mint kutatási eszközzel régebb óta foglalkozó diszciplínák képviselőivel.

A bevezető gondolatok közt felvetett problémákat gazdagítja a szintén a Műhely rovatban megjelent Horváth Iván-hozzászólás is, amely a digitálisan tárolt adatok megőrzésének, felhasználásának problematikáját járja körül. Az eredetileg a 2016-os Debrecen Networkshop vitafórumán elhangzott hozzászólásában először Borges univerzum-könyvtár metaforáját idézi meg, majd ezt vonatkoztatja a virtuális térben tárolt végtelen adathalmaz végtelen katalógusára. Az Országos Széchényi Könyvtár virtuális állományán keresztül lehetőség nyílik arra, hogy az ország valamennyi könyvtárát ugyanazon tudáshordozó halmaz részévé tegyünk, miközben sokszorosítás útján igyekszünk minél jobb túlélési esélyeket teremteni a felhalmozott információknak. Nehézségként jelentkezik az adathordozók gyors elavulása, a közönség virtuális megszólítása, a digitalizálás teremtette újfajta tárolási módszerek torzításainak értelmezése, illetve a digitális fordulat utáni „vad, önálló” állapot. Úgy tetszik tehát, mozgásban lévő, sok lezáratlan vitával bíró területet képez a digitális bölcsészet, érdemes lehet tehát az elméleti keretek meghatározására tett kísérlet után a gyakorlat felől közelíteni, a szerzők által bemutatott kutatási projekteket véve alapul.

A lapszámban található négy tanulmány közül az elsőt a Szegedi Tudományegyetem Magyar Irodalmi Tanszékének tragikusan fiatalon elhunyt docense, Labádi Gergely jegyzi. Labádi Berzsényi-versek elemzésén keresztül mutatja be a *distant reading* módszertanát, amelyet a gépi olvasás és az adatok makroanalízise tesznek lehetővé, és Franco Moretti kvantitatív vizsgálatain alapul. Bevezetőjében részletesen tárgyalja, milyen nehézségekbe ütközik a kutató, ha az angol vagy német szöveghagyomány számszerűsítő vizsgálata helyett magyar szövegeket szeretne elemezni a módszer alkalmazásával. Jóllehet, három internetes szövegadatbázist is felsorol mint lehetséges kiindulási alapot. Az Arcanum esetében az oldalak digitalizálására választott kétrétegű PDF formátumot, a Digitális Irodalmi Archívumnál annak nehézkese elérhetőségét, a Magyar Elektronikus Könyvtár kapcsán pedig megbízhatatlanságát emeli ki mint a vizsgálandó szövegek minőségét jelentős mértékben rontó tényezőket. Végül az Arcanum Verstar CD sorozatában véli felfedezni azt a lehetőséget, amelyet kihasználva vizsgálhatóvá válnak Berzsényi Dániel költeményei. De miben is áll a *distant reading*, és miként használható az irodalomtudomány számára? Franco Moretti újítása lehetővé teszi, hogy az általában elemzés tárgyává tett szövegek sokszorosát lehessen kontextualizálva, makrotrendeket azonosítva feldolgozni, struktúrát keresve a szóhasználatban, nyelvi stílusokban, lehetségesnek tűnik az élőbeszédi fordulatok elkülönítése a művek szerzőinek sajátos szóhasználatát alapul véve; ilyen módon szerzőségi kérdések válaszolhatók meg, elbeszélésmódok típusai azonosíthatók.

Labádi is kiemeli, hogy nem minden esetben hasznos ez a megközelítés, különösen versek esetében nehéz például szógyakorisági vizsgálatokat folytatni, hiszen a versek prózánál szűkösebb szógyakorisága eleve szűkebb szókincs használatát eredményezheti, illetve egyéb szempontok – például a használt szavak konkrétsága – is megfontolandóak a jóhangzás és a virtuóz stílus mérési kísérleteinél. Labádi tehát elveti a *Type Token Ratio* (a szövegben előforduló összes szó ismétlődésének gyakorisága) alkalmazhatóságát, és a Berzsenyi-verseket a költő által választott témákhoz kapcsolódó szóhasználat elválasztásán keresztül elemzi. Alapvetően két kategóriába, a *privatum* és a *publicum* csoportjaiba sorolja az előforduló szavakat, és melléveszi a tagadást mint harmadik kategóriát. A *topic modelling* módszerének alkalmazásával meghatározza, hogy az általa vizsgált Berzsenyi-versek közül melyikben milyen arányban fordulnak elő a különféle kategóriákba sorolható kifejezések, ilyen módon leírva, hogy az adott vers jellemzően hová sorolható. A tanulmány végén röviden kitér arra, miként lehet a szavak magán- és mássalhangzó számán, a szóhosszúság vizsgálatán keresztül a vers jóhangzását megállapítani. A konklúzióból kiemelkedik, hogy a vizsgálatok tényleges megkezdése csak úgy képzelhető el, ha megfelelő minőségű és mennyiségű digitális szöveg fog rendelkezésre állni a jövőben, mindaddig a fenti megállapítások csupán kísérletek maradnak.

Drótos László és Kokas Károly a *Webarchiválás és a történeti kutatások* című tanulmányban arra kívánja felhívni a figyelmet, hogy a történelem jelenkori legfontosabb adathordozója maga a világháló, és ez jelentős mértékben megnöveli az adatvesztés kockázatát. Az 1970-es, 1980-as évek „hőskorának” internetes tartalmi jórészt elvesztek, és a mai napig nincs egységes archiválási rendszer, amely meg tudna birkózni akár néhány oldal adatforgalmával. A bemutatott archiválási projektek közül az egyik legnagyobb ívű az 1996-ban San Franciscóban indított Wayback Machine, amely keresőrobotjainak segítségével különféle időmetszetekben készít „pillanattfelvételeket”, amelyek aztán oldalak szerint kereshetővé válnak. Sajnos ez a módszer sem tud elérni mindenhová, sok oldalt védelemmel látnak el a keresőrobotok ellen, az internet nagyobbik része nem jelenik meg az ismert keresőszolgáltatásokban sem. A számos archiválási próbálkozás közt megkülönböztethetünk magán-, illetve céges archívumokat (például a Coca Cola online archívuma), intézményi archívumokat, nemzeti és nemzetközi kezdeményezéseket. Magyarországon még kevésbé előrehaladott ez a folyamat, holott 2006 óta tervben van a Magyar Internet Archívum fejlesztése. Abban az esetben sem lehetünk nyugodtak az online múlt megőrzése felől, ha feltételezünk egy olyan cselekvőt, amely képes egyesíteni a fenti vállalkozásokat, hiszen az interneten tárolt adatok korlátozott formában, töredezetten, zajosan állnak csak rendelkezésre, és az elavulásuk is komoly problémát jelent. A továbbiakban Niels Brügger webhistoriográfus gondolatmenetét követve a szerzőpáros igyekszik olyan elvi megfontolásokat közzétenni, amelyek inspirálhatnak minden történészt, akik e nehézkesen megközelíthető, problematikus feldolgozható forrástípust vizsgálni kívánják. Jellegetes, hogy az internet az angolszász kultúra erős hatását hordozza magán, amely legalábbis a források nyelvére nézve érzékelhető. Fontos rögzíteni azt is, hogy az online tér olyan új médium, amely nem egyforma mértékben vonzó, illetve elérhető társadalmi cselekvők számára. Bizonyos intézmények túlreprezentáltak, mások valós súlyuknál kisebb mértékben teszik magukat láthatóvá

a virtuális térben. Dönteni kell továbbá afelől, hogy pontosan miben határozzuk meg a vizsgált források formai követelményeit, illetve, hogy mit kezdünk az interneten tárolt adatok „konténer-voltával”, vagyis azzal, hogy kevés beleszólási lehetőségünk van az együttjáró információk összetétele fölött, mivel a rögzítési technika csomagok formájában tárolja azokat. Mindez felveti a tipológia, a fellelhetőség, a recepció problémáját, és leginkább azt a kérdést, hogy a sajátos adatcsomagban miként folytathatunk keresési tevékenységet, és a rendelkezésre álló keresőeszközök és -motorok között melyek lehetnek alkalmasak történettudományi vizsgálódás végzésére.

Markó Anita *Hálózatok a 16–17. századi album amicorumokban: Az 1500 és 1700 közötti hungarika jellegű emlékkönyvbejegyzések hálózatelemzése az Inscriptioes Alborum Amicorum adatbázis alapján* című tanulmánya a hálózatkutatás és irodalomtörténet összekapcsolási lehetőségeibe enged alapos bepillantást. Kiindulási alapnak az *album amicorumok* forráscsoportját választotta, amelyek a kora újkori peregrináció fontos forrásai; a külföldön tanuló diákok írtak ezekbe bejegyzéseket egymásnak. Markó ezek közül a 16–17. században keletkezett magyarországi, magyar, illetve magyar vonatkozású bejegyzéseket vizsgálta. Az alapadatok rögzítése, a keltezés, a bejegyző jelmondata, az esetleg szereplő ábrák, utólagos megjegyzések egyaránt lényegesek a kutatás szempontjából, de a középpontban a személyközi kapcsolatok állnak. A Patrick Jagodától kölcsönzött elmélet a kultúra, így az irodalom mint társadalmi beágyazottsággal rendelkező intézményes hálózat koncepcióját teszi alkalmazhatóvá a bejegyzések mögött álló személyek közti kapcsolatok elemzésére. A Markó által összeállított adatsor a Szegedi Tudományegyetemen fejlesztett Inscriptioes Alborum Amicorum adatbázison alapul, hozzávetőleg 4000 nevet tartalmaz. Szerepel a bejegyzések rekordja, azonosítója, a bejegyző, a címzett, az album, a dátum, az időkör, és a fellelés helye, ezek alapján a gephi¹ szoftver segítségével folyik a vizualizáció és az adatelemzés. Az 1500–1600 közötti időszakról megállapítja, hogy a kapcsolati háló 30 komponensre, ego-hálózatra töredezik, s kiemelkedik néhány olyan szereplő, akik különösen sok bejegyzésre, kapcsolatra tesznek szert. Az adatsorra jellemző, hogy egy adott személy jellemzően több bemeneti kapcsolattal, bejegyzéssel rendelkezik, mint kimenetivel, vagyis általa írt bejegyzésekkel. A lehetséges kapcsolatok számához viszonyítva aránylag kevés kapcsolat jön létre, ennek köszönhetően néhány személy kerül központi szerepbe, akiknek a kiesése a hálózat további fragmentálódásához vezetne. Markó szociomátrixot is készített a kapcsolati hálóról, ez az egy albumban szereplő nevek alapján készült, így ismét egy töredezett hálózatot kapunk, viszont a bejegyzők több, mint a fele egy komponensbe kerül. A központi, sok embert összekötő személyek jellemzően professzorok, akik az egyetemeken sok diákot elérhettek, de előfordul olyan eset is, amikor egy diák tesz szert összekötő szerepre. Markó vizsgálja továbbá a bejegyzők, albumok, és albumtulajdonosok tripartit hálózatát is. A továbbiakban az elemzést kiterjeszti egy 200 éves időtartamra, így vizsgálva a hálózat változásait. Kimutatja, hogy bár továbbra is úgy tűnhet, hogy a hálózatban jóval kevesebb kapcsolat jön létre, mint amennyi lehetséges lenne, kiemelkedik egy ennél nagyobb sűrűségű, a személyek

¹ <https://gephi.org/> - Utolsó letöltés: 2019.09.29. A gephi nyílt forráskódú, ingyenesen letölthető szoftver, amely jól alkalmazható hálózatok és gráfok elemzésére és vizualizálására.

több, mint 90%-át tartalmazó óriáskomponens, ahol a triádok, a hármas személyközi kapcsolatok száma is jelentős mértékben megnövekedik.

Az utolsó közzétett tanulmány voltaképpen egy fejezet Matthew L. Jockers *Macroanalysis: Digital Methods and Literary History* című könyvéből. Jockers módszertanában, illetve vizsgálati tárgyában a Labádi Gergely tanulmányából is megismerhető számítógépes szöveganalízis területéhez kapcsolódó projekteken keresztül boncolgatja tovább a Labádi által is felvetett alkalmazhatósági kérdéseket. Jockers az ír-amerikai irodalom szerzőinek halmazán végzi vizsgálatát, a halmazhoz tartozás alatt azt értve, aki ír származású, és műveiben hangsúlyosan meg is jelenik a származás tematikája. Azt azonban ő maga is elismeri, hogy ez a tipizálás nem mentesíti az adatbázist bizonyos szubjektív döntések következményeitől. Azt igyekszik kideríteni Charles Fanning nyomán, hogy „hova tűnik” egy teljes generáció az 1920-as, 1930-as évek környékén az ír-amerikai irodalomból, s hogy miért tűnik el az etnicitás tematikája ebben az időszakban a publikált művek tanúsága szerint. Kutatási módszere makroanalitikai, a műcímekből indul ki, és azok szöösszetételei alapján a címetek mint metaadatokat vizsgálva próbálja validálni Fanning narratíváját. A könyvcímekben található szavak időszakos változását, a kiadott könyvek éves gyakoriságát, a keleti és nyugati, valamint a férfi és női írók elkülönítését is elvégzi grafikonjai megalkotása során, és azonosít egy, az Egyesült Államok keleti felén élő ír férfi írókból álló csoportot, akiket leginkább érint a publikációk visszaesése a 20. század első felében. A nyugati területeken alkotó, szám szerint kevesebb, de urbanizált és aktív írók körében nem tapasztalható olyan mértékű visszaesés, amely alátámasztaná Fanning elméletét. Hangsúlyozza ugyanakkor a *close reading* fontosságát mint a kvantitatív trendazonosítási kísérletek elengedhetetlen kontrollmódszerét, ennek alátámasztására használja az afro-amerikai dráma 1930-as, 1940-es évekbeli virágzásának statisztikai leírását, valamint több kutatási kérdést is felsorol, amelyek akkor válhatnának megválaszolhatóvá, ha az alapul vett adatbázisokat további adatokkal gazdagíthatnánk. A fejezet végén elismeri, hogy a felvonultatott példák több kérdést vetettek fel, mint amennyit megválaszoltak, de kifejezi abbéli reményét, hogy más típusú adatok bevonása árnyalhatja a felvetéseket, érdemben meghatározhatja a vizsgálódás irányát. Mindez gyengíti a bevezetőben hangsúlyosan értékesnek minősített metaadatok vizsgálati értékessége melletti érveket.

A Műhely rovat még nem említett írásai olyan projekteket ismertetnek, amelyek jó gyakorlatokként bizonyítják bölcsészettudomány és digitális módszertan előnyös kölcsönhatását. Egytől egyig olyan kutatásokról van szó, ahol a bevezetőben tárgyalt kihívások, problémák megjelennek ugyan, de a kutatócsoportok valamiféle sajátos választ adtak rájuk, eredményeikkel gazdagítva tudományterületüket. Mindez azt a megérzésünket erősítheti, hogy a bölcsészet és a digitália együttjárásának problematikájára univerzális feloldás akkor sem adható, ha a fentiekben bemutatott tanulmányok szerzői meg is kísérlék ezt általános, elvi felvetésekkel ilyen módon tárgyalni.

Lejtovicz Katalin, Matthias Schlögl, Bernád Ágoston Zénó, Maximilian Kaiser, Peter Alexander Rumpolt *Digitalizáció és hálózatkutatás: Az Österreichisches Biographisches Lexikon, 1815–1950 és az APIS-projekt* című jelentésükben a kezdetektől végigveszik a 19. században indult *Österreichisches Biographisches Lexikon*

vállalkozásának újabb állomását, amit egy APIS adatmodell² keretei közt folytatott adatbázisépítés jelent. A részben digitalizált, részben újonnan bevitt adatok kereshetők, az egyes elemek között relációk hozhatók létre, a lekérdezések mind szövegesen, mind térkép formájában vizualizálhatók. A Linked Open Data Cloud alkalmazásnak köszönhetően lehetővé válik az egyes névelemek, entitások összekapcsolása lehetőséget jelent metainformációk kinyerésére, a szövegek uniformizálására, kódolására. Fontos feladat a rövidítések feloldása, a szavak szófajának meghatározása, így nem kerülhető el a manuális szöveggondozás a szövegeket analizáló alkalmazás ellenőrzésére. A személyeket életrajzuk fontos állomásain keresztül összekapcsoló adatbázis különösen alkalmas a hálózatelemzésre, legyen szó migrációs útvonalokról, sajtóhálózatok létrehozásáról vagy a tudománytörténet szempontjából jelentős *network*ök vizualizálásáról és elemzéséről.

Cséve Anna, Fellegi Zsófia és Kómár Éva Móricz Zsigmond levelezésének (1892–1913) digitális kritikai kiadásán keresztül ismertetik, milyen lehetőségek rejlenek egy irodalmi életmű digitalizálásában. A projektnek a Petőfi Irodalmi Múzeum ad otthont, a munkálatok 2016-ban kezdődtek, és 3540 levél digitális közzétételét célozzák. A digitalizálás után a szövegekódolás következik, ahol igyekeznek figyelmet fordítani a szöveg „másodlagos rétegének” megőrzésére, gondolunk itt a postabélyegzőre, pecsétre, az idegenkezűség jeleire stb. A kódolt szöveg rendelkezik TEI-fejléccel, tartalma névterekkel egyeztetve van. Távlati terv a szövegek kereshetővé tétele, újabb lelőhelyek feltérképezése, a Word-nél megfelelőbb XML környezet használata, valamint az adatbázis összekapcsolása integrált rendszerekkel, mint a Huntéka-M, a Koha, a Magyar Írók Bibliográfiája, valamint Budapest topográfiája.

Biszak Sándor és Kokas Károly a földrajztudomány és a mikrotörténelem határterületén új kutatási eredményekkel kecsegtető *Budapest Időgép* nevű online térképadatbázist járják körül beszámolójukban. A projekt lényege a Budapest várossal kapcsolatos adatsorok térképre vetítése, kereshetővé tétele, figyelembe véve a korabeli ábrázolások sajátosságait, megfeleltethetőségét. Fontos lépés a 19–20. századi térképek georeferálása, mai térképre vetése a Google Maps segítségével. Idekapcsolható a Budapest Főváros Levéltárában zajló digitalizálásnak köszönhetően nagy mennyiségben rendelkezésre álló adatsor, amely által utcanévek, városnévek, városrészek és földrajzi objektumok válnak kereshetővé. Kataszteri és közigazgatási térképsorozatokat egyaránt felhasználják, zömében a 19. század közepeitől kezdődően. A földrajzi neveken túl a telekkönyvi betéteket, lakásíveket és terveket, illetve a Hungaricanán fellelhető képeslapgyűjteményt is vizualizálhatóvá teszik a térképekhez kapcsolva. Távlati terveik közt szerepel az adatok számának további növelése és az 1916-os szűrtendő mikroszintű elemzése közjegyzői ügyek és változó tulajdonviszonyok vizsgálata által. 1956 térinformatikai adatbázisának elkészítése is folyamatban van.

Ruttkay Zsófia a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem TechLab projektjeinek tükrében arról ír, miként frissíthető fel a muzeológia és múzeumpedagógia eszköztára

² <https://github.com/acdh-oeaw/apis-core> – Utolsó letöltés: 2019.09.29. Az APIS egy olyan szemantikai web-applikáció, amely kifejezetten az Osztrák Bibliográfiai Lexikon fejlesztését szolgálja. Egy ötelemű, elemenként összekapcsolt adatmodellre épül, személyek, helyek, intézmények, események és munkák tárolására. Az egyes elemek, valamint a köztük lévő összeköttetések is leírhatók.

digitális eszközökkel hatékony módon. A beszámoló különös értéke a számos felhozott példa gazdagságában rejlik, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Szépművészeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Bajor Gizi Színészmúzeum és a Néprajzi Múzeum rendezésében megvalósuló interaktív tárlatokon keresztül kimerítően elemzi, hol tudnak a digitális eszközök az öncélú élményen túl érdemben hozzáadni a kiállítás egészéhez. Sorra veszi a kizárólag virtuális térben létező múzeumok, az online tárlatvezetések, a virtuálisan megidézett, esetleg eleve digitálisan megalkotott műtárgyak, a létező múzeumhálózat felett létező metaintézmények jellemzőit. Amellett sorakoztat fel bizonyítékokat, hogy a megfelelően működő projektek hathatnak a látogatók érzelmeire, interaktív, játékos felfedezésre indítanak, adatokat és összefüggéseket tárnak fel az adatvizualizáció segítségével, könyveket keltenek életre, így a látogatók bevonása a múzeum falain kívül és belül is lehetségesé válik. Kiemeli, hogy ezek a projektek kizárólag akkor működnek megfelelően, ha létrejön a kellő mélységű interdiszciplináris együttműködés, valamint akkor, ha lehetséges a projektek hosszútávú kísérése, követése; az ilyen típusú hatásvizsgálatokat a jövő fontos feladatának tartja.

Végezetül Dragon Zoltán és Sebestény Csilla *#BREW: influencer-kísérlet az Instagram újhullámos kávéközösségében* című írásukban egy olyan különleges kutatást mutatnak be, amely arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen eszközökkel érhető el, hogy a közösségi média gyorsan változó környezetében hosszútávú építkezéssel jelentős mértékű követői bázist lehessen létrehozni. A #brewInstagram oldal elindításával egy jól körülhatárolható online közösségbe igyekeztek beépülni, és belátható időn belül trendeket meghatározó influencerré válni, „organikus” eszközökkel, az oldalon közzétett bejegyzések, fotók hatása által. Kihívásként jelentkezik a közösségi oldal állandó változása, a bejegyzéseket népszerűsítő algoritmus folyamatos módosítása. Növekedési modelljükben részben a *slow marketing* szakaszait követték, részben pedig az Instagram fotográfiai trendjeit azonosító Manovich-kutatásra támaszkodtak. Mindezek és tapasztalataik alapján arra jutottak, hogy a követők számára igencsak jelentős a szimbolikus cselekedetek szerepe, s a csoportidentitást formáló rituálék, amelyek ilyen módon kapcsolják össze az online marketing és a digitális etnográfia területeit.

A fent ismertetett projektek összegzésekképp elmondható, hogy az elméleti diskurzushoz visszatérve kiemelkedik a leginkább talán Sennyey által hangsúlyozott interdiszciplinaritás elengedhetetlen volta: ahol a bölcsészek megfelelő segítséget kapnak informatikusoktól, ott izgalmas, újszerű kutatási eredmények elérésére nyílik lehetőség. Ilyenképpen elgondolkozhatunk azon, hogy az új diszciplínában a bölcsészet egy fontos segédtudományát azonosítsuk. A szerkesztőségi köszöntőben is vázolt módon a *Digitális Bölcsészet* folyóirat első lapszáma a tanulmányok és esettanulmányok után a tematikához illeszkedő tudományos művek recenzióival és egy Labádi Gergely emléket őrző búcsúval zárul. Elmondható, hogy a 2019-től folyamatos publikálás formájában, online megjelenő folyóirat rendelkezik azzal a potenciállal, hogy a digitális módszertant hasznosítani kívánó bölcsészek szakmai fórumává váljon. Csak remélni lehet, hogy a benne rejlő ígéretet valóra is váltja.

Vida Bence

